

LIETUVOS RESPUBLIKOS LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIUS

SPRENDIMAS

DĖL GALIMOS DISKRIMINACIJOS AMŽIAUS PAGRINDU UAB „OPTIKOS PASAULIS“ VYRESNIO AMŽIAUS ASMENIMS SUDARANT GALIMAI PALANKESNES PREKIŲ ĮSIGIJIMO SĄLYGAS TYRIMO

2019-01-18 Nr. (18)SI-34)SP-10

Vilnius

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba 2018 m. gruodžio 4 d. gavo informaciją apie tai, kad uždaroji akcinė bendrovė „Optikos pasaulis“ (toliau vadinama Bendrovė) vyresnio amžiaus suteikia didesnes nuolaidas nei jaunesnio amžiaus asmenims įsigyti nevardinius akinių rėmelius. 2018 m. gruodžio 10 d. patikrinus Bendrovės interneto tinklalapyje skelbiamą informaciją, rastas skelbimas „Kiek jums metų – tokia nuolaida“ (toliau – skelbimas), o skelbimo tekste teigiama, „Jūsų amžius – Jūsų privalumas! Kuo Jūs vyresni, tuo nuolaida nevardiniams akinių rėmeliams didesnė (Metai=Nuolaida %)“ (internetu tinklalapio nuoroda <http://www.optikospasaulis.lt/kiek-jums-metu-tokia-nuolaida>).

Atsižvelgusi į tai, kad tokio turinio skelbimas galimai diskriminuoja asmenis dėl amžiaus bei pažeidžia Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymą, Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierė Agneta Skardžiuvienė (toliau vadinama lygių galimybių kontrolierė) 2018 m. gruodžio 5 d. sprendimu Nr. (18)SI-34 pradėjo tyrimą savo iniciatyva dėl galimo Lygių galimybių įstatymo 8 str. 2 punkto, kuriuo prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės ir religijos, suteikdami vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodami, privalo užtikrinti, kad šioje informacijoje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu ir nebūtų formuojamos visuomenės nuostatos, kad dėl šių požymių asmuo yra pranašesnis ar menkesnis už kitą, pažeidimo.

Lygių galimybių kontrolierė, vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 30 str. 1 ir 2 dalimis, 2018 m. gruodžio 11 d. raštu Nr. (18)SI-34)S-748 „Dėl informacijos pateikimo“ kreipėsi į Bendrovės vadovą ir paprašė per 5 darbo dienas nuo reikalavimo pateikti informaciją gavimo dienos (kaip galima skubiau) atsakyti į pateiktus klausimus:

1. Kieno iniciatyva ir koku laikotarpiu yra taikomos skelbime nurodytos nuolaidos akinių rėmeliams įsigyti atsižvelgiant į pirkėjo amžių?

2. Kodėl nuolaidos akinių rėmeliams įsigyti yra taikomos atsižvelgiant į amžių, tai yra, vyresnio amžiaus asmenims jos yra didesnės nei jaunesnio amžiaus asmenims? Prašyta motyvuotai paaiškinti tokių nuolaidų tikslingumą ir pagrįstumą.

Kartu prašyta pateikti kitą reikšmingą informaciją, susijusią su atliekamu tyrimu dėl aptariamo skelbimo.

Lygių galimybių kontrolierė

n u s t a t ė:

Bendrovės direktorė 2018 m. gruodžio 17 d. raštu Nr. OP 18/12/17 „Dėl informacijos pateikimo“ paaiškino, kad Bendrovė nuolat vykdo akcijas, kurių metu klientai gali su nuolaida įsigyti optikos prekių, ir taip siekiama paskatinti klientus domėtis savo sveikata bei sudaryti galimybes palankiomis sąlygomis įsigyti optikos prekių. Bendrovės direktorė pažymėjo, kad akcija „Kiek jums metų – tokia nuolaida“ yra skirta senjorams ir ja siekiama socialiai atsakingo ir pozityvaus tikslo, tai yra, sudaryti galimybę senjorams įsigyti nevardinius akinių rėmelius su didesne nuolaida. Bendrovės rašte teigiama, kad senjorams teikiama nuolaida siekiama pozityvių tikslų, o tam tikrų socialinių grupių, objektyviai nepajėgiančių garantuoti savo teisių, išskyrimas padidina tokių žmonių teisių apsaugą.

Toliau Bendrovės direktorė paaiškina, kad Lietuvos Respublikoje tam tikroms socialinėms grupėms prekės ir paslaugos parduodamos su nuolaida, pavyzdžiui, važiavimo autobusais bilietai, įėjimo į muziejus bilietai, atitinkamos paslaugos su nuolaida teikiamos pensininkams, asmenims, turintiems negalią, studentams, moksleiviams.

Bendrovės direktorė informavo, kad skelbime nurodytos nuolaidos taikomos Bendrovės direktorės iniciatyva nuo 2018 m. lapkričio 23 d. ir tikimasi, kad jos bus taikomos iki 2018 m. sausio 6 d. *(tikėtina, kad rašte dėl techninės klaidos nurodyta 2018 m. sausio 6 d. vietoje 2019 m. sausio 6 d.)*.

Lygių galimybių kontrolierė

k o n s t a t u o j a:

1. Skundo tyrimo metu buvo vertinama, ar Bendrovė, skelbdama interneto tinklalapyje skelbimą „Kiek jums metų – tokia nuolaida!“, nepažeidė Lygių galimybių įstatymo 8 str. 2 punkto, kuriuo prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai, suteikdami vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodami, privalo užtikrinti, kad šioje informacijoje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu ir nebūtų formuojamos visuomenės nuostatos, kad dėl šių požymių asmuo yra pranašesnis ar menkesnis už kitą.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. nustatyta, jog įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Aiškindamas Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas, kurio turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą, įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pat faktus savavališkai vertinti skirtingai, kad konstitucinis visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais, įtvirtina formalią visų asmenų lygybę, taip pat kad asmenys negali būti diskriminuojami arba kad jiems negali būti teikiama privilegijų¹.

Lygių galimybių įstatymo 1 str. nustatyta, jog šio įstatymo paskirtis yra užtikrinti, kad būtų įgyvendintos Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 str. nuostatos, įtvirtinančios asmenų lygybę ir draudimą varžyti žmogaus teises ir teikti jam privilegijas lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu. Taigi Konstitucijoje įtvirtintos asmenų lygybę reglamentuojančios pagrindinės nuostatos yra perkeltos į Lygių galimybių įstatymą, kuriuo draudžiama diskriminacija šio įstatymo taikymo srityse ne tik dėl konstitucinių nediskriminavimo pagrindų, bei ir dėl kitų žmogaus tapatybės požymių ar priskirtinų savybių, be kita ko, ir amžiaus, kurios yra įtvirtintos Lygių galimybių įstatyme.

Lygių galimybių įstatymo 2 str. 1 d. diskriminacija apibrėžiama kaip tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija, priekabiavimas, nurodymas diskriminuoti lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu.

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas.

Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 d. tiesioginė diskriminacija apibrėžiama kaip elgesys su asmeniu, kai lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu jam taikomos mažiau palankios sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui. Vadovaujantis Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 d. įtvirtinta tiesioginės diskriminacijos apibrėžtimi, tiesioginė diskriminacija pasireiškia kaip mažiau palankus elgesys, kuris galėjo įvykti praityje, gali vykti dabartyje arba galėtų vykti ateityje, tai yra būti hipotetiniu (numanomu, spėjamu) vyksmu. Žodžių konstrukcija „mažiau palankios sąlygos būtų taikomos“ reiškia, kad nagrinėjamu atveju (nors konkretus asmuo ir nepateikė duomenų apie jam taikytą mažiau palankų elgesį dėl jo amžiaus išigyjant Bendrovėje akinių rėmelius) diskriminacija laikytinas mažiau palankus elgesys, kuris būtų taikomas hipotetiniams asmenims, norėsiantiems išgyti akinių rėmelius ateityje. Taigi tiesioginė diskriminacija kildinama ne tik iš buvusio ar esamo nevienodo traktavimo, bet ir iš galimo hipotetinio nevienodo traktavimo, kuris aptariamam atveju galėtų būti mažiau palankus jaunesnio amžiaus asmenims.

Pažymėtina, kad Lygių galimybių įstatymu prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai įpareigojami įgyvendinti lygias galimybes dėl įtvirtintų draudžiamų diskriminavimo pagrindų. Pagal Lygių galimybių įstatymo 8 str. 2 punktą, prekių pardavėjai, gamintojai ar paslaugų teikėjai, suteikdami vartotojams informaciją apie gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuodami, privalo užtikrinti, kad šioje informacijoje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos pagrindu ir nebūtų formuojamos visuomenės nuostatos, kad dėl šių požymių asmuo yra pranašesnis ar menkesnis už kitą, o šios pareigos nesilaikymas yra laikomas Lygių galimybių įstatymo pažeidimu (Lygių galimybių įstatymo 10 str.).

Aptariamam tyrimo atveju Bendrovė savo interneto tinklalapyje publikuotame skelbime „Kiek jums metų – tokia nuolaida“ labiau palankias nevardinių rėmelių išigijimo sąlygas tiesiogiai siūlė vyresnio nei jaunesnio amžiaus asmenims, nes skelbimo tekste buvo teigiama „Jūsų amžius – Jūsų privalumas! Kuo Jūs vyresni, tuo nuolaida nevardiniams akinių rėmeliams didesnė (Metai=Nuolaida %)“. Sprendimo pasirašymo dieną aptariamasis skelbimas apie nuolaidas jau nebuvo publikuojamas. Taigi, skelbime tiesiogiai neįvardijamas konkretus amžius, kurio sulaukęs asmuo įgyja teisę pasinaudoti teikiama nuolaida, tačiau iš skelbimo teksto turinio neabejotinai aišku, kad kuo vyresnis yra žmogus, tuo jam taikoma didesnė nuolaida akinių rėmeliams išgyti. Taigi, Bendrovės skelbime taikoma privilegija, tai yra, nuolaida akinių rėmeliams išgyti, yra santykinė, tiesiogiai kintanti priklausomai nuo žmogaus amžiaus (didėjanti, atsižvelgiant į didėjantį metų skaičių), tačiau neginčijama, kad kuo vyresnio amžiaus būtų buvęs potencialus pirkėjas, tuo jam galėjo būti taikoma didesnė nuolaida, ir

atvirksčiai. Akivaizdu, kad vyresnio amžiaus asmenims, norintiems įsigyti akinių rėmelius, galėjo tekti mokėti žymiai mažesnę kainą už akinių rėmelius nei jaunesnio amžiaus asmenims, todėl darytina išvada, kad žmogaus amžius tiesiogiai galėjo lemti labiau palankias, tai yra, privilegijuotas akinių rėmelių įsigijimo sąlygas, nes kiekvieni papildomi žmogaus gyvenimo metai galėjo suteikti papildomą 1 procento nuolaidą akinių rėmeliams įsigyti, ir todėl kiekvienas asmuo, nors vieneriais metais vyresnis už jaunesnį asmenį, galėjo atsidurti labiau privilegijuotoje padėtyje būtent to jaunesnio asmens atžvilgiu.

Bendrovės direktorės argumentai, kad skelbime nuolaidos taikomos senjorams, vertintinos kritiškai, nes skelbimo tekste aiškiai ir nedviprasmiškai nurodyta, kad nuolaidos akinių rėmeliams įsigyti yra taikomos ne tik vyresnio amžiaus asmenims, bet kiekvienam potencialiam pirkėjui, be kita ko, ir jaunesnio amžiaus pirkėjui, atsižvelgiant į potencialaus pirkėjo metų skaičių.

Svarbu pažymėti, kad Lygių galimybių įstatymo 2 str. 7 d. 1 punkte nustatytas išimtinis atvejis, kai tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus yra pateisinama ir nėra laikoma lygių galimybių pažeidimu, tai yra, įstatymų nustatyti apribojimai dėl amžiaus, kai tai pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Taigi, visų pirma, bet koks apribojimas dėl amžiaus gali būti pateisinamas tik tuo atveju, jeigu jis yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo priimtame įstatyme ir jeigu šį apribojimą pateisina teisėtas tikslas, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis. Privačių ar viešojo administravimo subjektų asmenims taikomi apribojimai dėl amžiaus viešajame gyvenime (užimtumo, vartotojų teisių apsaugos, švietimo ar kt. srityse) negali būti pripažinti teisėtais, net ir siekiant pozityvių, visuomenei svarbių tikslų, jeigu šie apribojami (privilegijos) nėra įtvirtinti Lietuvos Respublikos Seimo priimtame įstatyme.

Atsižvelgus į tai darytina išvada, kad Bendrovė, aptariamam skelbimu teikdama privilegijas vyresnio amžiaus asmenims įsigyti akinių rėmelius, netinkamai vykdė Lygių galimybių įstatymo 8 str. 2 punkte įtvirtintą pareigą ir tokiais veiksmais padarė Lygių galimybių įstatymo 10 str. pažeidimą. Pažymėtina, kad šio sprendimo pasirašymo dieną skelbimas Bendrovės interneto tinklalapyje nebuvo publikuojamas.

Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bei vadovaudamasi Lygių galimybių įstatymo 14 str., 15 str. bei 29 str. 3 d. 4 punktu,

Lygių galimybių kontrolierė

n u s p r e n d ž i a:

1. Nutraukti tyrimą, nutraukus lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus.

2. Su sprendimu supažindinti Bendrovės direktorę.

Sprendimas gali būti skundžiamas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos administracinių ginčų komisijai (Vilniaus g. 27, 01402 Vilnius) arba apygardos administraciniam teismui.

Lygių galimybių kontrolierė

Agneta Skardžiuvienė